

NIKT NIE JEST NIELEGALNY / NO HUMAN BEING IS ILLEGAL

W związku z aktualną sytuacją na białorusko-polskiej granicy, na której od kilku dni przetrzymywani są uchodźcy i uchodźczynie, uwięzieni pomiędzy szpalerem białoruskich i polskich służb granicznych, w mediach tradycyjnych i społecznościowych ponownie żywo wybrzmiewa temat uchodźczy i migrancki. Towarzyszą mu często hasła “nielegalny imigrant”, “nielegalny uchodźca”. Chcemy zwrócić uwagę osób pracujących w mediach i tworzących treści na to, jak niebezpieczne (a także nieadekwatne) są to słowa. Apelujemy o nieużywanie takich sformułowań. Przecież NIKT NIE JEST NIELEGALNY.

Już w 2015 roku, podczas kryzysu migracyjnego, w społeczności dziennikarskiej wróciła głośna dyskusja o stosowaniu zwrotów “nielegalny uchodźca/imigrant”. Kluczowe było uporządkowanie słownictwa, które stosować można do jakościowej komunikacji nt. trudnej i dynamicznie rozwijającej się sytuacji na południu Europy. Dziś mierzymy się z podobnym wyzwaniem w obliczu działań podejmowanych przez reżim Łukaszenki, a także dramatycznej sytuacji mieszkańców Afganistanu.

Dlatego poniżej proponujemy Państwu rozwiązanie alternatywne, które pozwoli zastąpić wspomniane zwroty, wraz z krótkim uzasadnieniem tej perspektywy. Jest to również perspektywa bliska międzynarodowym podmiotom prasowym, takim jak np. *The Guardian*, *AlJazeera*, *Associated Press* (po szczegóły odsyłamy do źródeł poniżej).

Człowiek nie może być nielegalny. Jest to zwrot nieadekwatny prawnie i językowo, ale przede wszystkim nie jest neutralny. Warto o tym pamiętać, tworząc treści o uchodźcach i migrantach, którzy poszukują bezpiecznego azylu w celu ochrony swojego zdrowia i życia. Język kształtuje rzeczywistość, a “nielegalność” służy uzasadnieniu tego, że opisywanym osobom odmawia się praw człowieka, empatii i wsparcia.

Dlaczego nie powinno się używać zwrotu “nielegalny uchodźca/ imigrant”?

1. **Nie jest to prawnie prawidłowe:** W większości krajów nieposiadanie dokumentów nie jest przestępstwem. Nawet gdyby było, nieposiadanie dokumentów nie czyni człowieka nielegalnym. Wiele nieudokumentowanych migrantów/ek nie ma odpowiednich dokumentów dlatego, że nie ma odpowiedniej wiedzy i możliwości dopełnienia wymagań urzędowych. Oznacza to, że de facto spełniają oni legalne przesłanki, ale brakuje im zasobów, żeby to udowodnić zgodnie z oczekiwaniami kraju, którego granicę przekraczają.
2. **Ten zwrot dyskryminuje:** Nazywanie człowieka nielegalnym odziera go z człowieczeństwa, godności i pozbawia kontekstu faktycznej sytuacji życiowej. Uchodźcy to ludzie - kobiety, mężczyźni, dzieci - którzy podejmują radykalne kroki, żeby ratować swoje życie i zdrowie w obliczu prześladowań, wojen, upadków reżimów, czy wrogich przejęć władzy. Odbieranie im człowieczeństwa to odbieranie im prawa do zawalczenia o własne życie.
3. **Te słowa nigdy nie są neutralne politycznie:** Nielegalność, jako sposób definiowania drugiego człowieka, dotyczy tylko uchodźców i migrantów. Warto zadać sobie pytanie: Dlaczego są nielegalni uchodźcy, a nie ma nielegalnych przestępców, skoro odnosimy się do kwestii spełniania wytycznych prawnych? Określanie uchodźców i migrantów jako nielegalnych odbiera im szansę stanie się podmiotem uczciwej debaty publicznej na temat migracji. Budowanie językowych murów między uchodźcami a mieszkańcami naszego kraju, wzmacnia negatywny obraz uchodźców i migrantów, co bezpośrednio wpływa na społeczne przyzwolenie na zaostrzenie przepisów migracyjnych i coraz radykalniejsze odmawianie pomocy tym, którzy dramatycznie jej potrzebują.

Czym można zastąpić ten zwrot?

Europejskie organizacje wspierające migrantów i uchodźców, we współpracy z Komisją Europejską, proponują zwroty neutralne językowo: *nieudokumentowani migranci/uchodźcy* (undocumented migrants/refugees) lub *migranci/uchodźcy o nieuregulowanym statusie* (irregular migrants/refugees). Taka forma pozwala w pierwszej kolejności zauważyć człowieka, a dopiero później określić charakterystykę jego obecnej sytuacji.

Pisząc i mówiąc o konkretnej sytuacji na białorusko-polskiej granicy, w razie konieczności dookreślenia sytuacji, proponujemy opisywanie stanu faktycznego: *uchodźcy/ imigranci przekraczający granicę poza wyznaczonymi przejściami granicznymi*.

“Niezwykle ważne jest, abyśmy byli czujni na wbudowane uprzedzenia w języku używanym do opisu mniejszości etnicznych. Szufladkowanie ludzi przekraczających granice zewnętrzne UE jako „nielegalnych” jest z pewnością przykładem takiego uprzedzenia.”

Morten Kjaerum, Były dyrektor Agencji Praw Podstawowych UE (FRA)*

*cytat za organizacją PICUM (www.picum.org)

Użyteczne źródła:

1. PICUM, *Why ‘undocumented’ or ‘irregular’?*, dostęp: 18.08.2021, https://picum.org/Documents/WordsMatter/Words_Matter_Terminology_FINAL_March2017.pdf
2. The Guardian, *'No human being is illegal': linguists argue against mislabeling of immigrants*, 2016, dostęp: 18.08.2021, <https://www.theguardian.com/us-news/2015/dec/06/illegal-immigrant-label-offensive-wrong-activists-say>
3. AlJazeera, *No human being is illegal: It's time to drop the 'i-word'*, 2013, dostęp: 18.08.2021, <https://www.aljazeera.com/opinions/2013/4/8/no-human-being-is-illegal-its-time-to-drop-the-i-word>